

ХЯТАДЫН ЮАНИЙ ХАНШНЫ ӨӨРЧЛӨЛТ МАНАЙ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГТ НӨЛӨӨЛӨХ НЬ

А. Батцэцэг*

Манай улсын гадаад худалдааны гол түнш улсуудын нэг болох Хятад улс үндэсний валютын ханшаа сүүлийн 9 жилийн турш тогтмол барьж ирснийг бид бүхэн сайн мэднэ. Гэтэл сүүлийн саруудад Хятадын үндэсний валютын ханшны болзошгүй өөрчлөлтийн талаар олон улсын санхүүгийн байгууллагууд, хөрөнгө оруулагчид таамаглан бичих боллоо. Энэ нь юаний ханшны өөрчлөлт дэлхийн томоохон хөрөнгө оруулагчид төдийгүй хөгжингүй болоод хөгжиж буй орнуудын эдийн засагт асар их нөлөөтэйн улмаас тэдгээрийн анхаарлыг зүй ёсоор татаж буй хэрэг юм. G-7 орнуудын уулзалтаар хүртэл Хятад улс юаний ханшаа аль болох түргэн хугацаанд чангаруулах шаардлагатайг авч хэлэлцсэнээс үзэхэд энэхүү асуудал нь хэрхэн дэлхий нийтийг хамарсан чухал асуудал болоод байгааг харуулж байна. Өнөөдөр Хятад улсын эдийн засаг өдрөөс өдөрт маш хурдтайгаар өсөж байгаа бөгөөд ялангуяа гадаадын санхүүгийн хөрөнгө оруулалт асар хүчтэй нэмэгдэн, тэр хэмжээгээр валютын нийлүүлэлт дотоод зах зээлд нь байнга өсөн нэмэгдэж байна. Ийм нөхцөлд Хятад улс ханшаа удаан хугацаанд тогтмол барих нь түүнд улам бүр дарамт учруулах нь мэдээж.

Олон улсын зарим судлаачдын тооцоолж байгаагаар юаний ам доллартай харьцах зах зээлийн бодит ханш нь одоогийн мөрдөж буй ханшнаас даруй 40 хувиар чанга байгаа ажээ.¹ Эдийн засагч нарын хэрэглэдэг Big Mac индексээр бол АНУ /3 доллар/ дахь үнэтэй харьцуулахад Хятад бургер хамгийн хямд /1 доллар/ байдаг байна. Энэ нь юу гэсэн үг вэ гэвэл юаний Big Mac-ийг худалдаж авах доллараас илэрхийлсэн ханш 58 хувиар доогуур тогтоогдсон байна гэсэн үг юм.

Хятадын гол худалдааны түнш болох Америкийн юаний доллартай харьцах ханш ийнхүү зах зээлийн журмаар байх ёстой хэмжээнээсээ хамаагүй сул, түүнийг ийнхүү хиймлээр бага түвшинд барьж байгаа нь шударга бус хэрэг хэмээн буруушааж байна. Учир нь Хятадын экспорт Америкийн хэрэглэгчдэд хямдхан тусаж, харин Америкийн Хятад руу гаргах экспорт илүү үнэтэй байгаагаас түүний хэмжээ нь буурч, АНУ-ын гадаад худалдааны алдагдал улам бүр нэмэгдэх болсон байна. Олон улсын санхүүгийн байгууллагууд Хятад улс үндэсний валютын ханшаа энэ оны, эсвэл ирэх оны эхээр өөрчилнө гэсэн хүлээлттэй боловч өнөөг хүртэл ямар нэгэн арга хэмжээ авагдаагүй байна. Саяхныг болтол Хятадын судлаачид болон Ардын банкны мэргэжилтнүүд

* МУИС, ОУХС-ийн багш, магистр

¹ www.google.com

юаний ханшийг заавал өөрчлөх шаардлага байхгүй гэсэн байр суурь баримталж байсан боловч өнөөдөр байдал өөрчлөгдөж байна.

Санхүүгийн Меррилл Линч компаний өнгөрсөн 4-р сард хийсэн прогнозоор бол Хятад улс юаний ханшаа дор хаяж 10 хувиар өөрчилсөн тохиолдолд 8.28 орчим юаньтай тэнцэж байсан нэг доллар 7 орчим юаньтай тэнцэх болсон юм. Хөрш орны төдийгүй гадаад худалдааны гол түншийн хувьд манай орны эдийн засагт юанийн ханшийн энэхүү өөрчлөлт хүчтэй нөлөөлөх нь дамжиггүй юм. Иймд юаний ханшны энэхүү болзошгүй өөрчлөлтийн манай эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийг судалж, түүнээс урган гарах үр дагаврыг бид урьдчилан харахыг оролдсон юм.

Юаний ханшийг чангаруулах эдийн засгийн учир шалтгаан

Долларын эсрэг юанийн ханшийг чангаруулах нь зөвхөн АНУ-ын гадаад худалдаанд ашигтай зүйл биш бөгөөд Хятад улсын өөрийнх нь эдийн засагт үүсэж буй нөхцөл байдал нь үүнийг шаардаж байна. Хятад улс ханшаа удаан хугацааны турш тогтвортой барьж байсан нь хөрөнгө оруулагч нарын итгэлийг хүлээх болж, ингэснээр ялангуяа сүүлийн жилүүдэд гадаадын хөрөнгө оруулалтын хэмжээ асар ихээр нэмэгдсэн юм. Гэвч энэхүү хэт их хөрөнгө оруулалтыг Хятадын эдийн засаг сүүлрүүгээ шингээх чадваргүй болж, улмаар инфляцийг өсгөхөд хүргэсэн. Учир нь хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж байгаа тул долларын ханш суларч, түүний эсрэг юаний ханш чангарснаар валютын зах зээл нь тэнцвэржих ёстой юм. Гэтэл Хятад улс ханшаа захиргаадан хүчээр тогтмол барьснаар юаньд эрэлтээс үүдсэн дарамт бий болж энэ нь улмаар инфляци үүсэх гол шалтгаан болж байна. Өнөөдөр Хятад улс дахь инфляцийн түвшин 5 хувьд хүрчээ. Ийнхүү Хятад улсын эдийн засгийн нөхцөл байдал нь өөрөө ханш чангарах ёстой гэсэн дохиог өгч эхлээд байна. Юаний ханшийг чангаруулснаар Хятадын экспортын хэмжээ буурах боловч, эдийн засгийн хэт өсөлтийг сааруулан, инфляцийг сааруулах зорилгоор өнгөрсөн 9 жилийн хугацаанд анх удаа хүүгээ өсгөх бодлого явуулсан байна. Гэхдээ энэ бодлого нь инфляцийг бууруулах тал дээр олигтой үр дүнд хүрэхгүй нь мэдээж. Учир нь хүүгийн өндөр түвшин нь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг улам ихээр татаж, ханшинд өөрчлөлт оруулаагүй цагт энэ нь мөн л эргээд юаньд дарамт учруулж инфляцийг улам хөөргөж болзошгүй юм.

Ханшийн өөрчлөлтийг дагаад дараагийн шатанд манай улсын гадаад худалдаа, эдийн засагт ямар өөрчлөлтүүд гарах вэ гэдгийн сайн, муу талаар нь нэг бүрчлэн тодорхойлохыг оролдоё.

1. Импорт үнэтэй болж ирэх тул түүнийг дагаад импортын хэмжээ багассанаас худалдааны алдагдал буурч болно.
2. Юаний чангаралт манай экспортыг урамшуулж хэмжээгий нь нэмэгдүүлнэ. Экспорт нэмэгдсэнээр гаднаас орж ирэх долларын нийлүүлэлт нэмэгдэх тул түүний эсрэг төгрөг бага зэрэг чангарахад хүргэж болзошгүй. Гэхдээ манай худалдааны овор хэмжээ бага тул ханшид сүртэй том нөлөө үзүүлж чадахгүй байх. Ийнхүү экспорт нэмэгдэж, импорт буурснаас нийт худалдааны алдагдал багасах сайн талтай.
3. Хятадаас авах импортыг орлуулж болох дотоодын бүтээгдэхүүний хувьд орлуулах нөлөөгөөр дотоодын үйлдвэрлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

4. Хятадаас орж ирэх шууд хөрөнгө оруулалтыг урамшуулж болно.

Сөрөг нөлөө:

1. Импорт үнэтэй болсноор хувцас, будаа, элсэн чихэр, жимс, ногоо зэрэг зайлшгүй импортолдог барааны дотоодын үнэ өснө.
2. Юаний чангаралт нь манай экспортыг урамшуулснаар ялангуяа малын түүхий эдийн эрэлтийг ихэсгэж, улмаар түүхий эдийн дотоодын үнэ өснө. Ингэснээр малын түүхий эдийг боловсруулан эцсийн бүтээгдэхүүн хийдэг дотоодын үйлдвэрлэгчдийн зардлыг өсгөх болно.
3. Дотоодын орлуулах бүтээгдэхүүний хувьд эрэлт нь ихэссэнээр ялангуяа дотоодын төмс, ногооны үнэ өсч болзошгүй.
4. Юаний ханш чангаралтаас шалтгаалан Хятадаас импортолдог барилгын бүтээгдэхүүний үнэ өсөх тул барилгын үйлдвэрлэлийн зардал нэмэгдсэнээр шинэ барилга, орон сууцны үнэ өсч болзошгүй. Гэхдээ одоогийн барилгын үйлдвэрлэлийн бизнес нэлээд хэмжээний ашиг олдог гэж үздэг тул эрэлтийн хэмжээ, өрсөлдөөн, иргэдийн орон сууцаар хангагдаж байгаа байдал зэргээс шалтгаалан үнэ нь төдийлөн өсөхгүй байж ч болох талтай. Гэхдээ ямар ч байсан манай иргэд, байгууллагууд хавар, зун, намрын улиралд байр, орон сууцандаа засвар их хийдэг тул тухайн засварын материалын үнэ өсөх нь дамжиггүй.
5. Ийнхүү шууд импортолдог болон эсвэл дотоодын орлуулах бүтээгдэхүүнүүдийн үнэ өсөх шинжтэй байгаа нь эцсийн дүндээ инфляцийг өсгөнө гэсэн үг юм.
6. Инфляци өсөхөөр түүнийг дагаад гарах үр дагаварууд нь хүү өснө, мөнгөний нийлүүлэлт буурна, эдийн засгийн өсөлт багасна, ажилгүйдэл ихэсч, үйлдвэрлэл багассанаар орлого буурна.

Дээрх таамаглалуудаас харахад ийнхүү муу нөлөө нь илт давамгайгаар харагдаж байна. Үүний зэрэгцээ Хятадын эрх баригч нарын эдийн засгаа хэт халахаас сэргийлж зөөлөн газардуулах зорилгоор явуулж буй мөнгөний хумих бодлого нь манай эдийн засагт бас нөлөөгөө үзүүлэх болно. Энэхүү бодлогын нөлөөг мөн сайн муугаар нь ялгаж нэрлэвэл:

Муу тал. Хатуу бодлогын үр дүнд Хятадын эдийн засгийн өсөлт буурснаар манай улсаас импортлох импортын хэмжээ нь багасаж болзошгүй, тухайлбал, манай улсаас импортлох зэсийн баяжмал, малын түүхий эдийн хэмжээг бууруулах нөлөө байхын зэрэгцээ тэдгээрийн дэлхийн зах зээл дээрх үнэ буурч болзошгүй нь экспортлогчийн хувьд манай улсад хохиролтой байх болно. Мөн Хятадаас оруулах шууд хөрөнгө оруулалтыг багасгах магадлалтай.

Сайн тал. Манай улс үйлдвэрлэдэггүй боловч Хятадын бусад улсаас их хэмжээгээр импортолдог бараа бүтээгдэхүүний хувьд хатуу бодлогын нөлөөгөөр импортын хэмжээ нь багасах нь тэдгээр бараа бүтээгдэхүүний эрэлтийн хэмжээг бууруулж, ингэснээр тэдгээрийн дэлхийн зах зээл дээрх үнэ буурахад хүргэнэ. Хэрэв манай улс тухайн бүтээгдэхүүнийг импортолдог бол ийнхүү үнэ буурах нь манай улсад ашигтай байх нь мэдээж юм.

Хятад улсын өөрийн байр суурь

Хятад улсын өөрийнх нь үзэж байгаагаар санхүүгийн зах зээл нь маш тогтворгүй байгаа учир юаний ханшийг тогтвортой барьж байгаагийн хүчээр

бизнес эрхлэгчдийн итгэлийг олж байгаа юм. Түүгээр ч үл барам Хятадын төв банкны дэд ерөнхийлөгч Ли Руогу хэлэхдээ юанийг байнга тогтмол түвшинд барьж байгаа нь ганц Хятад улс биш дэлхий нийтэд ашигтай зүйл гэж мэдэгдэж байжээ.

Гэвч Хятад улс валютын ханшийн тогтолцоондоо өөрчлөлт хийж, уян хатан зах зээлд суурилсан ханшийн тогтолцоо руу аажмаар шилжихээ АНУ-д албан ёсоор мэдэгдсэн байна. Гэхдээ тодорхой цаг хугацаа зааж хэлээгүй байна. Учир нь Хятадын банкны сектор дорвитой реформ хийхгүйгээр ханшийн тогтолцоог өөрчилж болохгүй гэж үзэж байгаа нь банкны секторын чанаргүй зээлийн хэмжээ өнөөдөр 60 хувьд хүрээд байгаатай нь холбоотой ажээ. Ийнхүү санхүүгийн сектортоо шинэчлэлт хийхгүйгээр чөлөөтэй хөвөгч ханшийн тогтолцоонд шилжих нь хэтэрхий яарсан хэрэг болно гэж Хятадын эрх баригчид үзэж байна. Түүнчлэн Мерилл Линчийн үзэж байгаагаар Хятад улс юаниа чангаруулахдаа зөвхөн долларын хувьд биш харин хэд хэдэн улсын үндэсний валютаас бүрдсэн сагсны хувьд ханшаа уях байх гэж үзэж байгаа боловч Хятад улс өөрөө энэ талаар ямар ч үг дуугараагүй байна.

АНУ-ын хувьд юаний ханшийг чангаруулах явдлыг түргэсгэхийн төлөө авч болох цорын ганц арга бол Дэлхийн худалдааны байгууллагаар дамжуулан шударга бус худалдаа хийж байгаагийнх нь төлөө шимтгэл авах нь зөв гэж интернетийн саяхны нэгэн мэдээн дээр дурдсан байна.

Эцэст нь дүгнэж хэлвэл урд хөршийн маань үндэсний валютын ханшийн чангаралт манайд сайн, муу аль аль талын нөлөө үзүүлэхээр байгаа боловч голчилж сөргөөр нөлөөлж байна. Хятад улстай түншилдэг бусад олон орнууд ханшийн энэхүү өөрчлөлт тэдгээр орны эдийн засагт сайнаар нөлөөлнө гэж үзэж байна. Гэвч манай улсын хувьд дээр хийсэн таамаглалууд дээрээ үндэслэн муу нөлөө нь давамгайлна гэсэн дүгнэлтийг гаргаж байна. Гэхдээ Хятад улс энэхүү өөрчлөлтөөс ямар ч байсан маш ойрын ирээдүйд хийхгүй бололтой.